

והיו נכנים ליום השלישי

השליח לשומע מפי המלך, "רצוננו לראות את מלכנו":

5. אלשיך על שמות פרק יט

(י) אז אמר, לכן "לך אל העם וקדשתם", באופן שאראה לעיני כל העם לדבר בם על ידי הכנה גדולה, ולא יעשו מהוראות חיצוניות ככבוס בגדים ועיטוף לבנים, כי אם לקדש עצמם בפנים תחלה ואח"כ בחוץ. וזהו "וקדשתם" - את עצמם, "היום ומחר" - להכשיר לבבם בתשובה פנימית, ואח"כ "וכבסו שמלותם":

6. העמק דבר בראשית פרק לה פסוק ב

והחליפו שמלתיכם - 'שמלה' בכל התורה הוא בגד העליון לבדו, ומש"ה מפרש בתרגום אונקלוס בפרשת יתרו: "וכבסו שמלתם" - "וחוורו", שמשמעו כיבוס לשם נקיות, ולא תרגם "ואצטבעו" שהוא בכל מקום משמעו טבילה לשם טהרה, והיינו מדכתיב "שמלתם", ואי הוי המצוה לטבול מטומאה, הרי כל הבגדים שוים, והיה ראוי לכתוב: "וכבסו בגדיהם", אלא בשביל כבוד היום שאין צריך אלא בגד עליון, וה"נ דייק "והחליפו שמלתיכם", ולא בגדיכם, מבואר שהוא משום כבוד המקום והיום שיעמדו לפני ה':

7. צרור המור ויקרא פרק ט

ובמשוך היובל שהוא קול ארוך, הוא סימן לסילוק השכינה - המה יעלו בהר. ולכן אנו אומרים ביום הכיפורים אחר נעילה: "ה' הוא האלהים" שבעה פעמים, לעלות השכינה מספירה לספירה ומרקיע לרקיע עד שבעה רקיעים, ואז תוקעים בשופר סימן לסילוק שכינה, כמו שנאמר: "ביום הכיפורים תעבירו שופר".

8. רמב"ן שמות פרק יט

(יא) ירד ה' לעיני כל העם - שכלם יראו ברדתו שם, כי יראו מראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר, לא שיראו את השם, דכתיב: "כי לא יראני האדם וחיי":

9. הכתב והקבלה שמות פרק יט

(יא) ליום השלישי - פירוש, יישירו דעתם ויכוונו לבם ומחשבתם לאביהם שבשמים, ולקבל את הענין הגדול שיותן להם ביום השלישי, כי מלת 'כונן' על דבר המתוקן להיות מקבל ענין מה, כמו "מקדש ה' כוננו ידיך" - שמתוקן להשראת השכינה, "הוא עשך ויכוננך" - שתקן אותך לקבל כח עליון, וכן "ירח וכוכבים אשר כננת" - תקנתם לקבל אור השמש. וטעם המקרא כענין (עמוס ד'): "הכון לקראת אלהיך ישראל", להיות כל דעתם ומחשבתם רק בענינים הרוחניים אלקיים ומרוחק מכל מיני גשמיות:

10. רמב"ן שמות פרק יט

(יג) במשוך היובל המה יעלו בהר - הוא שופר של איל, ושופר אילו של יצחק היה (פדר"א לה), לשון רש"י. ולא הבינותי זה, כי אילו של יצחק עולה הקריב אותו, והקרנים והטלפים הכל נשרף בעולות (זבחים פה ב), אולי גבל הקב"ה עפר קרנו והחזירו למה שהיה. אבל לפי דעתי האגדה הזו יש לה סוד, ואמרו שזה הקול הוא פחד יצחק, ולכך אמר (פסוק טז): "ויחרד כל העם אשר במחנה", ולא השיגו דבור בגבורה הזאת זולתי קול (דברים ד יב):

1. שמות פרק יט

(י) ויאמר ה' אל משה לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלתם:

(יא) והיו נכנים ליום השלישי כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני:

(יב) והגבלת את העם סביב לאמר השמרו לכם עלות בקר ונגע בקצהו כל הנגע בקר מות יומת:

(יג) לא תגע בו יד כי סקול יסקל או ירה ירה אם בקמה אם איש לא יחיה במשך היבל המה יעלו בקר:

(יד) וירד משה מן הקר אל העם ויקדש את העם ויכבסו שמלתם:

(טו) ויאמר אל העם היו נכנים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה:

2. רש"י שמות פרק יט

(י) ויאמר ה' אל משה - א"כ שמזקיקים לדבר עמם, לך אל העם: וקדשתם - וזמנתם, שיכינו עצמם היום ומחר: (יא) והיו נכנים - מובדלים מאשה:

ליום השלישי - שהוא ששה בחדש... לעיני כל העם - מלמד שלא היה בהם סומא, שנתרפאו כולם: (יב) והגבלת - קבע להם תחומים לסימן, שלא יקרבו מן הגבול והלאה: לאמר - הגבול אומר להם: "השמרו מעלות מכאן והלאה", ואתה תזהירם על כך: ונגע בקצהו - אפילו בקצהו: (יג) במשך היבל - כשימשוך היובל קול ארוך, הוא סימן סילוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנסתלק הם רשאים לעלות:

היבל - הוא שופר של איל, שכן בערביא קורין לדכרא 'יובלא', ושופר של אילו של יצחק היה: (יד) מן ההר אל העם - מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו אלא מן ההר אל העם: (טו) היו נכנים לשלשת ימים - לסוף שלושה ימים, הוא יום רביעי שהוסיף משה יום אחד מדעתו, כדברי רבי יוסי.

ולדברי האומר בששה בחדש ניתנו עשרת הדברות, לא הוסיף משה כלום, ו"לשלשת ימים" כמו "ליום השלישי": אל תגשו אל אשה - כל שלושת ימים הללו, כדי שיהו הנשים טובלות ליום השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה, שאם ישמשו תוך שלשת ימים, שמא תפלוט האשה שכבת זרע לאחר טבילתה ותחזור ותטמא, אבל מששהתה שלושה ימים, כבר הזרע מסריח ואינו ראוי להזריע, וטהור מלטמא את הפולטת:

3. שמות פרק יט

(ז) ויבא משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם את כל הדברים האלה אשר צוהו ה':

(ח) ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה וישב משה את דברי העם אל ה':

(ט) ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם ויגד משה את דברי העם אל ה':

4. רש"י שמות פרק יט

(ט) את דברי העם וגו' - תשובה על דבר זה שמעתי מהם, שרצונם לשמוע ממך, אינו דומה השומע מפי

11. משך חכמה שמות פרק יט פסוק יג

במשך היובל המה יעלו בהר - מה שאמר ההיתר תיכף, משום שלימדה תורה דרך ארץ שלא יסיים בדבר רע, שכתוב "לא יחיה". וזה שכיוונו חז"ל, דבאמת כל עיקר הדת היה כדי לעקור מלבבות בני ישראל עניני עבודה זרה ולהראות להם כי לא ראו כל תמונה... כי אין קדושה בשום נברא רק לבורא יתברך. וזה שאמרו, שלא תדמו כי ההר הוא ענין קדוש ובסיבתו נגלה השם עליו, לא כן בני ישראל, כי "במשך היובל המה יעלו בהר", והוא מעון חיות ובהמות, רק כל זמן שהשכינה עליו הוא קדוש מסיבת קדושת הבורא יתברך שמו, לכן אמר (תענית כא, ב) כי לא המקום מכבד את האדם אלא האדם מכבד את מקומו...

12. תלמוד בבלי מסכת תענית דף כא עמוד ב

אמר ליה רב נחמן בר רב חסדא לרב נחמן בר יצחק: ליקום מר ליתי לגבן! אמר ליה: תנינא, רבי יוסי אומר: לא מקומו של אדם מכבדו, אלא אדם מכבד את מקומו, שכן מצינו בהר סיני שכל זמן שהשכינה שרויה עליו, אמרה תורה: "גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא", נסתלקה שכינה ממנו, אמרה תורה: "במשך היבל המה יעלו בהר".

13. רשימות שיעורים לרי"ד סולובייצ'יק ברכות

ועוד נראה להציע פירוש המאמר: "בשעת המכניסים - פזר", שבשעה שאין ת"ח מלמדים תורה לתלמידים משום שחושבים שזה ביטול זמן לגבי עצמם - פזר, כלומר שצריך אתה ללמד לאחרים. ומבואר בגמרא יסוד, שלפעמים ללמד תורה לאחרים הוי ביטול תורה למלמד, וכגון באופן שמלמד דברים פשוטים ומאבד זמן שהיה הוא עצמו יכול ללמוד ביתר שאת לעצמו, ואעפ"כ אמרינן לו שילמד תורה לאחרים. ודבר זה נלמד ממש רבינו שקיבל את התורה מפי הגבורה, ואעפ"כ היה רבן של ישראל ולימד כלל ישראל תורה, ואף שהוצרך לירד ממדרגתו, וזהו כוונת הכתוב: "וירד משה מן ההר אל העם".

14. תלמוד בבלי מסכת שבת דף פו ע"ב-דף פז ע"א

תנו רבנן: בששי בחדש ניתנו עשרת הדברות לישראל. רבי יוסי אומר: בשבעה בו... מיתביי: "וקדשתם היום ומחר", קשיא לרבי יוסי! אמר לך ר"י: יום אחד הוסיף משה מדעתו, דתניא: שלשה דברים עשה משה מדעתו, והסכים הקב"ה עמו: הוסיף יום אחד מדעתו, ופירש מן האשה, ושבר את הלוחות. הוסיף יום אחד מדעתו - מאי דריש? "היום ומחר" - היום כמחר, מה למחר - לילו עמו, אף היום - לילו עמו, ולילה דהאידינא נפקא ליה, שמע מינה תרי יומי לבר מהאידינא. ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו! דלא שריא שכינה עד צפרא דשבתא.

15. מרן הרב קוק זצ"ל שו"ת דעת כהן סימן פ

ועל קושית המג"א בריש סימן תצ"ד, על מה שאנו אומרים "זמן מתן תורתנו" בו' בסיון... ביארתו שיש נפ"מ בין לשון 'קבלת התורה' ללשון 'מתן תורה', קבלת התורה הוא מצד ישראל המקבלים, ומתן תורה הוא מצד הקב"ה הנותן, ומאחר שמשם הוסיף יום אחד מדעתו, נמצא שמצד הקב"ה נתנה לנו התורה בהבטחתו של הקב"ה, והשפע של קדושת התורה מצדו ית' חלה עלינו כבר ביום ו', כי דבורו של הקב"ה הרי הוא מעשה גמור, ואמירתו ית' מצד עצמו בלא הוספת היום של משה היא

קיימת לעד, אלא שאנו לא היינו נכונים לקבל את התורה עד יום ז'... וע"כ שפיר אנו אומרים בתפילה "יום מתן תורתנו", ומזה הטעם עצמו, להראות שבחינת מתן תורה היתה באמת ביום ו', אנו קורין ביום א' דשבועות בכל מקום "ביום השלישי", שיש בו ג"כ ענין קבלת התורה, שבפועל נגלה ביום ז', אבל בקדושתו הרוחנית מצד הנותן ית"ש, הופיע עלינו ביום ו'.

16. אפריון שמות פרק יח

פירש"י: לסוף ג' ימים הוא יום רביעי, שהוסיף משה יום אחד מדעתו, כדברי ר' יוסי דאמר בשבעה בסיון נתנה תורה. והקשה המג"א בסי' תצ"ד, כיון דקימ"ל כרי' יוסי, א"כ איך אומרים בשבועות שהוא בששה בסיון "זמן מתן תורתנו", ע"ש. ונראה לפעד"ל עפ"י דברי הזוה"ק פרשת אמור (דף צ"ז ע"א) שאומרים בליל שבועות (וגם המג"א מביאו לקמן)... הרי כי קודם ששה בסיון שהוא חג השבועות נ' לספירה לא היו ראויים לקבל את התורה מחסרון טהרה, ובחג השבועות היו מוכשרין לטהרה, ולכן שפיר אומרים "זמן מתן תורתנו", כי ביום הזה הגיע הזמן הראוי למתן תורה, ואם לא היה משה מוסיף יום אחד מדעתו, באמת היה אז מתן תורה בפועל, ועכ"פ אנו משבחים שהגיע הזמן שהיה ראוי למתן תורה. וקצת נראה כן, מלשון "זמן מתן תורתנו", ולא אמרינן "יום מתן תורתנו", כי בשלמא חג המצות שהוא ז' ימים שייך לומר "זמן חירותנו" שהיה נמשך ז' ימים, וכן בחג הסוכות שייך לומר לשון 'זמן' לפי שהוא ז' ימים, אבל בשבועות שאינו רק יום אחד, לכאורה היה יותר נכון לומר "יום מתן תורתנו", כמו שאומרים ברי"ה "יום תרועה", ולפמ"ש ניחא.

17. הרב אברהם אלימלך בידרמן שליט"א יתרו

שבת קודש זו נקרא בפיות עם קודש 'שבת קבלת התורה', וכשמו כן הוא, שהרי 'הקריאה מעוררת את הזמן', וקבלת תורה מסיני בפרשתנו היא שנויה בשבת קודש זו מתנוצצים ניצוצי אורה ממעמד קבלת התורה בלבבו של כל אחד מישראל, ומסוגל זה היום לקבל תורה מחדש, בקבלה טובה של לימוד התורה הקדושה. כתוב בפרשה: "אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל", וברש"י: 'לא פחות ולא יותר', וכתב ה'חתם סופר' (דרשות על שבועות): 'לא יותר' - היינו שהיא מדרגה יותר עליונה שבאפשרות, אפילו מלאכי השרת לא זכו ולא יכול לזכות יותר מזה אפילו גדול הנביאים, ולא פחות - פירוש אין אשה או פחות שבפחותים שלא יכול לזכות לזה, כי כל אדם מישראל יש כח בידו לעלות למדרגה זו. עוד כתב ה'חתם סופר': 'ומשום כן נתנה התורה במעמד הנבחר והנפלא הזה בתחילת צאתנו מעבודת מצרים אף שלא היינו כדאים לזה, להורות כי אין מעצור ולא יתיאש אדם מחלקו בתורה, אפילו אם יהיה בשפל המדרגה, מ"מ כמוהו כמו הגדול שבגדולים'.

18. מרן הרב קוק זצ"ל אורות התורה פרק יא ד

התורה מורידה למטה את העולם הרוחני אל האדם, ובזה כל התענוגים העליונים פתוחים לפניו, וזהו אושר האדם ותכלית יצירתו. וכדי להוריד את העולם הרוחני אליו, צריך שירגיש שהוא חסר לו, והיינו "אני את דכא", ופסל הקב"ה כל הרים וגבעות שבעולם, ולא השרה שכינתו אלא על הר סיני, ולא גבה הר סיני למעלה.